

OMYLNÓŚĆ (147) *sb f*

omylność (145), **omyłność** (1) *PaxLiz Ev.*

Oba o jasne.

sg N omylność (9). ◇ *G* omylności (24). ◇ *D* omylności (2). ◇ *A* omylność (15). ◇ *I* omylnością (2). ◇ *L* omylności (31). ◇ *pl N* omylności (8). ◇ *G* omylności (13). ◇ *D* omylnością (1). ◇ *A* omylności (19). ◇ *I* omylnościami (5). ◇ *L* omylnościach (18); -ach (17), -ach (1) *LatHar*.

Sł stp, Cn brak, Linde XVI i XVIII w.

1. *Błąd, pomyłka, pobłądzenie; skłonność do błędu i pomyłki; w niektórych przypadkach możliwa interpretacja: grzech* (51) : *I*cieciem ia nie stracił oney fwey bacznosci Bych miał którą rzecz fędyć w iakiey omylnosci *RejJóz* I3; Ale mi fie wżytko widzy z iakieys omylnosci Teraz fie nam przytrafią takie przypadłosci *RejJóz* N7; *RejKup* c3v; Szalonego zeznanie też nic nieważy. Item/ Z omylnosci iakiey vczynione/ á s tądze czáfem przed fkázáním może być odmienione. *GroicPorz* y2; ftoili to zá to/ Tu fie broić ná fwiecie w rozlicznych trudnościah/ A ná Pánłki fąd przypásć w fprofnych omylnosciach. A nie vmieć liczby dác/ co tu fprawowali *RejWiz* 178v, 33v, 52, 87; Ten fie nie mogł náfyćić fwiátá fzyrokości/ A potym nędznie zginął/ w márney omylnosci. *RejZwierz* 41v; *RejPos* 181v; *CzechRozm* 102v; *SkarJedn* 198; modlił fię pilnie/ áby Piotr S. popráwił wnim [w liście] te⁸⁰ co by było potrzeba: á niedopulzczał ná niegodnego potomká fwego żadney omylnosci/ w ták rzeczy trudney á fkrytey á kościołowi Bożemu do wfpokoienia potrzebney. *SkarŻyw* 318, 455.

omylność czyja [w tym: *pron poss* (14), *G sb* (3)] (17): Myflę czo mam vczynić w tey mey omylnosci A iakoby dofwiadczyć w tym fprawiedliwosci *RejJóz* I2; *RejWiz* 119; Tákżec fie z námi dzyeie/ prze náfżę omylność. *RejZwierz* 116v; *RejAp* D3v; iż illize [!] thu nie znajdá zá żywotow fwoich łáfki á miłofierdzya iego/ [...] á záłtanie ie ták czás ich w tey omylnosci ich/ iáka thám będye frogość á okrutność nád nimi czáfu fwiętego przyfcia iego *RejPos* 222v, 192v, 286, 341, 354v; *CzechRozm* 107v; Y bázrom fie záwftydził fwey omylnosci/ á iegom fię cnoćie wielkiey zdziwował: y prośilem áby mi przepuścił on grzech/ w ktorym przez niewiádomość wpadł. *SkarŻyw* 99, 453; áby ich [ludzi Bogu miłych] przygody nam były ku przeltrodge/ ich niemocy ku zdrowiu/ ich omylnosci ku náfzey bępieczności flżyły *ReszList* 143; áby ci ktorzy fię błędem rozlicznym vplátáli/ w omylnosciach fię fwych obaczyli/ vpor kácerłki wfzelki złożyli/ á do iedności prawdy twoiey znowu fię przywroćili. *LatHar* 621. Cf »omylność człowieka«, »omylność świata«, »omylność tłumacza«.

W charakterystycznych połączeniach: omylność [komu] przypić; z omylnosci się [co] przytrafuje, [co] uczyniono; [co] się dzieje przez omylność; w omylnosci(ach) broić się, się obaczyć (nie baczyć na omylność) (2), szczęść, zginąć; przywodzić [kogo] w omylnosci (2); omylnosci (swej) zawstydzic się, żalować.

Zwroty: »omylność czynić [komu w czym]« = *wprowadzać kogoś w błąd* (1): iż gdy [uryna] godzinę poftogi/ tedy fie iuż mieni/ á thák omylność czyni Doctorowi w poznaniu niemocy przez nię. *FalZioł* V [1].

»omylność [komu a. czemu] przyczytać« (3): tedy przyfłtoyniey ludziom omylność niż piłmu przyczytać *CzechRozm* 152, 140v.

Wyrażenia: »ciemna omylność« (1): Byś do końca dopłynął do portu onego/ Gdzie maśz wdzięcznie wzywać wefela wiecznego. A myłł fwą poftánowił w nadobney ftałości/ Aby cie nie wwioldłá w ciemne omylności. *RejZwierc* 180.

»omylność człowieka« (1): iefzczę nam powiedáiąc o omylności człowieka kázdego/ [...] gdyż go ná inżnych mieyfłcach piłmá fwięte iefzczę ktemu y łgarzem y náwłzem omylnym zowá. *RejPos* 302v.

»duch omylności« (1): Ale iż fie Pan gniewał/ zá ich wielkie złości/ Dał w vftá tym Prorokom/ ducha omylności. Ktory ie tám omamił/ iże to mowili/ Czego zły duch náuczył/ którym fie fzałili. *HistHel* D2.

»dziwne omylności« (3): A nie wierny to ieft ftróz młodoścz poczciwości Dzywnie człeka przywodzy w dzywne omylności *RejJóz* Iv; *RejWiz* 92; *RejZwierc* 269.

»płochá omylność« (1): Tákżec y dziś náłz Parys/ kázdy w fwey młodości/ Obmiya zacność/ rozum/ w płochey omylności. *RejZwierc* 43.

»prawne omylności« (1): Mow z nim co o Koronnych/ dziwnych doległosciach/ Mowże o záwikłanych/ prawnych omylnościach. *RejZwierc* 73.

»omylność świata« (1): A ták ten wśzechmogący Pan/ przeźrzawłzy omylność fwiátá nędznego/ iż fie záwždy miał vnośic zá wymyłem fwoim/ [...] zá wielką pociechę nám tę fwiętą Ewányeliá zoftáwić raczył *RejPos* 119.

»omylność tłumacza« (1): Pierwłza [przyczyna błędów] ieft głupstwo piárazow/ Drugá/ chytrośc albo zdrádá Heretykow. A trzecia omylność tłumáczow. *BudNT* b4.

»urok omylności« (1): Bo vrok omylności [fascinatío enim nugacitatis]/ záćmiwa dobre rzeczy *Leop Sap* 4/12.

Szeregi: »omylność abo błáđ« (1): Włzytko ná świecie idzie fwym pędem/ Nie omylnościá/ ábo zá błędem. *KochFrag* 52.

»burda i omylność« (1): Stárayże fie corychley byś [...] Zył łobie iáko człowiek żywotem poczciwym. A ták vydzyełz fwietkieh [!] burd y tych omylności/ Ktore iuz iákoś fłyłzáł przywodzá w trudności. *RejWiz* 44v.

»krewkośc albo omylność« (1): nye z krewkości álbo omylności yákyey/ ále vprzeymá złołcyá á pychą Bogu fye fprzećiwili *KromRozm III* A8.

»nieumiejętnośc i omylność« (1): Abowym ktożkolwyek/ á yákożkolwyek fwyęty/ vczony y mądry był álbo yeft/ yednáł człowyeł yeft álbo był/ á nyeumyeyętności y omylności/ ktora z przyrodzonego grzechu ná włlyftek rodzay ludzki przyfłzáł poddan. *KromRozm II* p4.

»omylność i niezgoda [= niezgodnośc]« (1): chybáby teź Prorokowi temu omylność y niezgodę przypifáć fmiáł *CzechRozm* 141.

»omylność i obłędliwośc« (1): wolę przy tákim wyrozumieniu tych lat Sáulowych/ przełtác á z dobrym fumnieniem/ niźbym piłmu ś. omylności y obłędliwości przyczytác miáł. *CzechRozm* 140v.

»omyłka abo omylność« (1): A ia teź iákom począł/ omilności [errata zmienia: omyłki ábo omylności] ich y záwiedzenia pokázowác będę *CzechRozm* 107v.

»przysada, omylność« (1): Gdiź w tych fwiętych fłowiech iego [Pana] iuz żadney przyfády/ iuz żadney omylności nigdzie nie zoftawa. *RejAp* 44.

»omylnosć a ślepotą« (1): A pewnie odpádną kázde łufki od oczu iego/ omylnosćí á márney ślepoty iego/ iż práwie pozna á práwie śie przypátrzy możnosćí á Bołtwu Páná śwoiego *RejPos* 286.

»omylnosćí a uniesienie« (1): á thy omylnosćí twoie á wnieńsienie twoie niechayćí wneńs omierznie *RejAp* 19v.

»upadek i omylnosć« (1): á on dopiero przemowił y odwołał bład śwoy/ záłuiąc vpadku y omylnosćí śwoiey. *SkarŻyw* 453.

»zła sprawa a omylnosć« (1): wiedząc pewnie ná iákíe śrogie dekretá á ná iákíe okrutne pomśty tám śie pośtawić ma/ ielli go znaydzyeś w tey złey śpráwie á w tey márney omylnosćí iego. *RejPos* 192v.

Wyrażenie przyimkowe: »procz omylnosćí« = *nieomylnie, pewnie* (1): Więc teź dla nierządnosćí/ śprośney vśtrzeżenia/ [...] W wierze śczyrey ziedna śie/ iuź procz omylnosćí. *PaxLiz* Ev.

a. O druku (1) : [Inśze omylnosćí lathwie pilny czytelnik obaczy do myśly śie a poprawi śobie. *FlinsCunDzień* E7v.]

omylnosć w czym (1): Omylnosćí aczkolwiék niektore śą w ślowiech y wlieterach takieź teź y wrymiech alie śię pilny czytelnik łatwie ośtatka domyśli. *RejKupSekl* ee8.

Wyrażenie: [»omylnosćí drukarskie«: Omylnosćí drukarśkie/ ktorich śie trudno v wiarowac [!]/ bo nieumieią drukarśe popoślku. *FlinsCunDzień* E7v.]

2. *Falsz, oszustwo, zdrada; matactwo, kręctwo; obłuda, chytrósć, podśtęp, przebiegósć, kłamstwo; fallacia Vulg, Mącz; mendacium Vulg; astutia PolAnt* (74) : Zaź dzis gđzie wierna przyaźń wśytko w omilnosćí A zaź iuź nie naśtały rozliczne chytrósćí *RejJóz* I; Tu iuź obacz towarzysz u miły Czo śie dzieie w świeczkíey krotofilu Dzywne błędy dzywne przewrotnosćí A ktoź wytrfa w takíey omilnosćí *RejJóz* Q3v, K4v; Wierz mi żeć dziwne kśtały śą w tey omylnosćí/ Bo dziwne przyrodzenie wzrufza w nas chćiwośćí. *RejWiz* 43v; Iam ieśt [...] człowiek świátá tego/ Ktory iuź dawno śzukam co ieśt przyśtoynego/ Abych tu żył pocźciwie w tákich omylnosćiach/ Gdyź widzę świát fálśzywy w dziwnych przewrotnosćiach. *RejWiz* 85, 5, 18v, 37, 63, 71v, 81, 170; iżeśmy położyli omylnosć nádzieię [!] náśzę [quia posuimus mendacium spem nostram; bośmy położyli kłamśtvo nádzieię náśzę *WujBib*]/ y kłamśtwemeśmy záśćzyceni. *Leop Is* 28/15, *Ez* 21/29, *Os* 10/4; *BibRadz Eph* 4/14; *Mącz* 117a; *RejPos* 100v, 105v, 176v, 265; żebyśmy iuź więcey nie byli [...] miotáni thám y śám ledá wiátrem náuki/ przez chytrósć ludzi/ y przez omylnosć/ ktora ieśt ná zdráde pośtawiona *RejPosRozpr* c [idem *BibRadz Eph* 4/14]; ták náuka/ omilnosć była/ Bo to mowili/ áby śię pokazáli śpráwiedliwymy przed liudźmi. *BiałKaz* B2.

omylnosć czyja [w tym: *G sb* (24), *pron poss* (10), *ai* (2)] (36): Chriśtus [...] Widząc vpad świata tego. Ktory przez śwe omilnosćy Vdal śię był wielkie zlośczy. O śłowo boże niedbaiać *RejKup* b2v; *Leop Matth* 13/22; *BibRadz I* *2v; *SarnUzn* G8; A tu iuź rozumiey omylnosć przyaciela kupnego/ iż poki wżywa dobrodzieiśtwá twoiego [...] pothy maś przyaciela z niego/ á śkoro przypádnie ná cię vpadek iákí/ nieźczęćcie iákíe/ álbo przygodá/ iuź śłyźyś iż ųtoi z dáleká *RejAp* 152v; Abowiem ielliże śie kto przypátrzy pięknościam/ bogáctwam/ ochędoźnościam/ á rozlicźnym przypráwam świátá tego iákó wiele rośkofszy á bogáctwá znaydzye w tych márnych omylnosćiach iego. *RejPos* 292v, 65, 176v, 198, 251v, 349v; *KuczśKat* 330; *RejZwierc* 85, 92; *NiemObr* 170; *SiebRozmyśl* Mv. Cf »omylnosć ludzka«, »omylnosć świata tego«.

Wyrażenia: »dziwna omylnosć« (5): Anoby trzebá wierz mi/ káždemu czuyności/ Widząc ták omylny fwiát/ w dziwney omylnosći. *RejZwierz* 125v, [47²]; Iednoby fie trzebá pilnie pytać/ Mądrze pływác á brzegu fie chwytać/ A pilnowác swoiey powinności/ Widząc tákże dziwne omylnosći. *RejAp* 200v, 198v; *RejPos* 209v.

»falszywa omylnosć« (1): Ielcże y trzecim obyczaiem możemy pokazać fáłszywą omylnosć tey náuki *SarnUzn* G8.

»ludzka omylnosć« (1): Bo próżno yeft myeć nádzeyę w ludzkyey omylnosći/ Wífák wyemy niczemne spráwy człowyeká káždego *LubPs* Y6v.

»marna omylnosć« (1): A což też zálię rzeczé oná nędzna duřzá onego złościwego człowieká/ ktora tu w złey wierze á w márney omylnosći odbiežála sprófnego ciála swego *RejPos* 128.

»omylnosć swiata tego, świecka« [szyk 18:1] (18:1): A nie dáy fie wvodzić swieckiey omylnosći/ Ktora wfzytki przywodzi ná dziwne chćiwości. *RejWiz* 56, A4, 5; Słuchayże coć ielcże drugiego ten Pan obiecować raczy ielli go nie odftąpiřz w omylnosćiach á w tym záburzeniu fwiátá te⁸⁰ y fáłecznych wymyřłow iego *RejAp* 28, 20v, 198v; thy nářze nędzne wfzy thák řá twárdo zátłoczóne omylnosćiami fwiátá tego/ omamione od czárthá sprófnego/ iż nie mogą przyimować do fiebye głófu swięthego iego *RejPos* 203, 7v, 163v, 217v, 226, 237 [2 r.] (13).

»wielka omylnosć« (1): Gdy vważy odmiennosć dzifiefzrego fwiátá/ Ktora fie ách nieřtotyřz w teráznieyřze látá/ Ták řzyroce roznióřá w wielkiey omylnosći/ Ze prawdá potłoczona buiaią chytróści. *RejWiz* 3v.

Szeregi: »bład i omylnosć« (1): Nákoniec iáwny bład/ y rozmaíte omylnosći Papieřów Rzymřkich zřąd fie pokázác muřzą/ gdy iedni drugich dekretá přowáli/ y ábrogowáli: á swoie onym przeciwné wyřtáwiáli y zálećáli. *NiemObr* 178.

»burzki, (a. zaburzenia) a omylnosći swiata tego« [szyk 1:1] (2): *RejAp* 28; ktorzy przetrwawřzy w řtátecznosćiach swoich przy nim/ iáko przy wiernym Pánu á przy Pářterzu swoim/ przetrwáli y ty wfzytki burzki á omylnosći fwiáthá thego. *RejPos* 263.

»ciemnosć a omylnosć« (2): ktorzy omacnie á pokátnie á całą noc w ciemnosćiach swych/ á w onych omylnosćiach swoich miećecie ony nędzne řieci swoie ná ty niewinne rybki Páná swoiego/ odwodząc ie od niego [...] nic nie vłowicie *RejPos* 176v, 176v.

»fařsz (a. fařsznosć) a (ani) omylnosć« [szyk 2:1] (3): A ták więc przychadzaią ku oney zacnosći/ W ktorey fáłřzu nie bywa áni omylnosći. *RejWiz* 7; *Leop Matth* 13/22; *RejPos* 251v.

»omylnosć i nieprawda« (1): Y náciágnęli ięzyk řwoj/ rownie iáko łuk omylnosći y nieprawdy [Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii et non veritatis] *Leop Ier* 9/3.

»omylnosć a obřudnosć« (1): niedbáli nic o niebo/ iedno fie ziemřkiemi omylnosćiami á obřudnosćiami paráli. *RejAp* 108v.

»oszukanie i omylnosć« (1): A w tym wiefřzy ieft ich grzech/ że Kupcy z ich ořzukánia y z omylnosći przyczynę wřziáwřzy/ [...] wfzyřtki rzeczý drořey przedaią *KuczKat* 330.

»omylnosć a pokrytosć« (1): A tu fie vczmy pilnie s tych náuk [...] w iákiey poczćiwości á w iákiey řławie mamy záchowywác vřthá á ięzyki swoie/ á řtrzedz ich od káždey omylnosći á pokrytosći vniefionego řercá nářzego. *RejPos* 251v.

»pokusy a omylnosć« (2): *RejAp* 20v; [*Pan takiemu obiecał błogosławić*] który przebrnąwszy ty wżytki niebepięczeństwa tego burzliwego morza/ á tego zátrozzonego á nikkzemnego fwiata: á pokufy/ á omylnosći iego s łiebie złoży *RejPos* 187v.

»potwarz a omylnosć« (1): Dla tego iżefcie wzgárdzili łłowá prawdziwe/ á położyłicie nádzieię w potwarzy á w omylnosćciach [*speratis in extorsione et perversitate PolAnt Is 30/12*]/ [...] przeto łpufzczę ná was złość wálżę *RejPos* 63v.

»omylnosć a przewrotnosć« (1): przypufzczam to do poczćiwego baczenia twego/ [...] co łobie obráć á przy czym łnádniey zolthác małz/ gdy łie iedno pilnie przypátrzyłz dziwnym omylnosćciam á przewrotnosćciam fwiata te°. *RejAp* 198v.

»sprosna (a. zła) sprawa a (i) omylnosć« (2): A tu łie s tey Ewányeliey pilnie wczýć mamy/ [...] á iáka froga pomłta wftáwicznie wiši nád námi/ [...] iefli w złey łpráwie á w omylnosćciach fwiata tego tu łtąd zeydziemy. *RejPos* 7v, 174v.

»omylnosć i wszetecznosć« (1): á iż łie go [*człowieka, który złą sławę na sobie nosi*] ludzie łtrzegá doznáwłzy omylnosći a wżetecznosći iego. *RejZwierc* 85.

»złość a omylnosć« (2): wżytkich złości á omylnosći będzie pełen fwiát. *RejAp* 68; *RejPos* 260.

3. *Obłęd* (1) : Iuż czáły wpatruie iuż liczy godziny. S czálem ieść/ s czálem łie kłásć/ á nigdy wolnosći/ Oney fwiętey nie záżył nikt w tey omylnosći. *RejWiz* 91v.

4. *Zmienność, niestałość* (9) : Bo wżytki ine łpráwy pełne omylnosći/ Iedno to ná wieki trwa co iefł s poczćiwosći. *RejWiz* 5; Niech was tá wtóra Ewá náuczy mądrosći/ Byście łię nie chwytáły takich omylnosći: A w czyłtosći/ y w cnotách łwiętych łię kocháły *SiebRozmyśl* Mv.

omylnosć w czym (1): Będę ie kárał łáfkáwie/ [...] á włłákoż práwie opułćić niebędę mógł ich bo bych mułł [!] wkázać omylnosć iem wobietnicach łwoich. *RejPs* 132v.

omylnosć czyja [*w tym: G sb (3), pron poss (1)*] (4): Gdyż ná łwiece nie máłz nic nigdy ták trwálego/ Coby márnne nie zefłó w omylnosćciach iego. *RejWiz* 64v, A6; omylnosć czáłu. *RejZwierz* 23v *marg*; *SkarŻyw* [223].

Tłumaczenie etymologii nazwy miejscowej: Hiericho (1): A [*dusza*] oblokłzy tym nędznym ciálem onę niewinnosć łwoię/ pułćilá łie do tego márnego Hierichá fwiata tego/ co to y przezwiłko iego iáwnye wkázuie: bo Hiericho wykłáda łie omylnosć álbo nieułtáwicznosć. *RejPos* 210.

W charakterystycznych połączeniach: omylnosć czasu, żywota; sprawy pełne omylnosći.

Wyrażenie: »dziwna omylnosć« (1): Ktory [*świat*] łie záwždy miełza w dziwney omylnosći/ A nic ná nim nie naydzye dołtoyney łtałosći. *RejWiz* 177v.

Szereg: »krotkosć i omylnosć« (1): rozmyłłájąc krotkosć y omylnosć żywotá tego/ á zapłáty wniebie wielkie *SkarŻyw* [223].

5. *Niepewnosć, wątpliwosć* (7) : Gdy mie był Epikurus przywiółł w omylnosći Zem łie máło nie wdał od cnoty we złości. *RejWiz* 67v; gdyż on nigdy nie chciał zolstáwić w żadney omylnosći nędznego człowieká *RejPos* 293v, 152.

omylnosć czyja [*pron poss*] (2): A łkądże to ma przypáść dziś w twey omylnosći/ [...] Nielza iedno piłmá czyść á łpráwy brákwáć/ A tym co poczćiwżego záwždy łie łpráwowáć. *RejWiz* 3v; *RejPos* 177.

W charakterystycznych połączeniach: w omylności [kogo] przywieść, nie zostawić; bez omylności [co] obiecać, [co na kogo] przyjść ma.

Szereg: »wątpliwości a omylności« (1): widził też y łódkę twoię/ iż wítawicznie pływa w wielkich wątpliwościach á omylnościach czałow twoich/ á niewiełz kiedy fie ochynąc á wywroćić z niey małz. RejPos 177.

Wyrażenie przyimkowe: »bez omylności« (2):

~ Wyrażenie: »bez wszej omylności« = na pewno (2): Obyecąc to raczył bez wífey omylności/ Iż błogóławyęńtwo yuż tám íprawi wdzycężnye LubPs dd3; Nic nie máiąc ná pieczy tey przyfzłey írogości/ Ktora ná wízytki przydź ma bez wízey omylności. RejWiz 83. ~

6. Zawiedzenie, rozczarowanie (5) : Iuż niechay pán bog rządzzy vmyłł twey ítałóci Nam fię az łzy rzuciły ítakich omylnóci Iako każdy trudno ma dufać ízczęfciu íwemu RejJóz 15v; Iedno fie dzierz poczciwości wiary a ítałóci Nigdy na cię nie przydą żadne omylnóci RejJóz L7; Boś tu iuż teraz przyfzedł ná wielkie pewności/ Iuż fie tu możelz nie bać żadney omylnóci RejWiz 180, 4v, 21.

Synonimy: 1. błąd, poblądzenie, pomyłka; 2. chyba, chytrość, kłamstwo, matactwo, zdrada; 3. obłądliwość; 4. niestałość, zmienność; 5. niepewność; 6. zawiedzenie, zawód.

Cf NIEOMYLNOSĆ, OMYLENIE, OMYŁ, OMYŁA, [OMYŁEK], OMYŁKA